

RADÓ FERENC MATEMATIKUSRA EMLÉKEZÜNK HALÁLÁNAK 20. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁVAL

Kiss Sándor tanár, Szatmárnémeti

Radó Ferenc 1921. május 21-én született Temesváron. A középiskolát a temesvári Zsidó Líceumban végezte. Egyetemi tanulmányait a bukaresti Műszaki Egyetemen kezdte el 1939-ben. Azonban a zsidótörvények kényszerítő hatásai miatt egy év után tanulmányait abba kellett hagynia. 1940 és 1943 között munkatáborban volt. 1944-től 1946-ig a kolozsvári I. Ferdinánd Király Tudományegyetem matematika karán tanult és szerzett diplomát. Itt megjegyezzük, hogy Kolozsváron az első román tan nyelvű egyetem 1919. október 1-jén jött létre Felső-Dacia Tudományegyetem (Universitatea Daciei Superioare) néven, amely 1927-ben felveszi az I. Ferdinánd Király Tudományegyetem (Universitatea Regele Ferdinand I.) nevet. 1940-ben, a második bécsi döntés után, a román egyetem Nagyszebenbe és Temesvárra menekül, ahol

1940-1945 között működik. A második világháború befejezése után, 1945-ben, a Ferdinánd Egyetem visszatér Kolozsvárra, s 1948-ban a neves erdélyi orvosról és biológusról Victor Babeş Tudományegyetemnek nevezik el.

1946 és 1949 között Radó Ferenc a temesvári Zsidó Líceumban, az 1948-as államosítás után pedig egy állami iskolában tanított, de egy évig előadott az újonnan megalakult temesvári Pedagógiai Intézetben is. 1952-ben feleségül veszi egyik tanítványát, Gidáli Mártát, két lányuk született. 1950-től 1986-ig, nyugdíjba vonulásáig, a kolozsvári Bolyai, illetve Babeş-Bolyai Egyetemen volt előadótanár, 1969-ben megkapta a professzori címet. Az 1969-70-es tanévben, Kanadában, a Waterloo-i Egyetem vendégprofesszora volt.

Kutatási területe: függvényegyenletek, nomogramok transzformációja, nem injektív kollineációk elmélete, különböző geometriai struktúrák kapcsolatának vizsgálata, a geometriai algebra alapjai, izometriák különböző metrikus terekben, konvex halmazok, gyűrűk feletti geometriák.

Tudományos eredményeit számos európai és amerikai kongresszuson ismertette. Cikkeinek száma 100 körül mozog. Ezek nagy részét angolul írta, de vannak francia, román és magyar nyelvű cikkei is. Több mint tíz könyvet és egyetemi jegyzetet jelentetett meg, főleg román nyelven. Magyarul csak egy, az Orbán Bélával közösen írt, „A geometria mai szemmel” könyve jelent meg, 1981-ben. A szakirodalomban nevét a Benz-Radó tétel őrzi.

Több mint húsz éven át rendszeresen írt referátumokat a Mathematical Reviews és a Zentralblatt für Mathematik referáló folyóiratokba. Szerkesztőbizottsági tagja volt a Journal of Geometry, illetve az Aequationes Mathematicae című folyóiratnak.

Radó Ferenc gazdag tudományos és társadalmi munkája mellett kitűnő pedagógus volt. Előszeretettel foglalkozott elemi geometriai feladatokkal. Írt cikkeket a Matematikai Lapokba is. Társzerzője volt a Kriterion kiadó által megjelentetett Matematikai Kislexikonnak.

Matematikai dolgozatait tudományos értékük mellett az elegáns bizonyítások, a szerkezeti egység és a formai igényesség jellemezte. Tanítványait is erre nevelte-oktatta. Előadásai élményt jelentettek a hallgatók számára. Egyetemi jegyzetek, tankönyvek, példatárak, ismeretterjesztő füzetek megírása is jellemzi tevékenységét. Sokat foglalkozott a középiskolai geometriai oktatás problémáival.

Melegszívű, segítőkész ember volt. Sokan fordultak hozzá segítséget kérve problémáik megoldásához. Családjáért rajongott. Szerette a társaságot, kitűnő bridzsjátékos volt. Fiatalabb korában festett, így a festészet kiváló ismerője volt.

Munkásságának megbecsülését mutatja, hogy egy kolozsvári székhelyű matematikai társaságot róla neveztek el Radó Ferenc Matematikaművelő Társaságnak. Ez a Társaság jelenteti meg középiskolások számára a Matlap ifjúsági matematikai folyóiratot.

Radó Ferenc tudós tanár volt, a matematikai kutatásnak és tanárképzésnek nemzetközileg elismert nagy egyénisége. Jelentős életművet hagyott hátra. Tanításai, eszméi meghatározóak voltak és tovább élnek tanítványai által. Kolozsváron, 1990. november 27-én hunyt el.

Interjú Radó Mártával, Radó Ferenc özvegyével*

Családi származás

Kiss Sándor (K. S.): *Milyen családból származott Radó Ferenc?*

Radó Márta (R. M.): A férjem polgári zsidó családból származott. Édesapja Radó Arthur vasúti mérnök volt. Az első világháború előtt a Magyar Állam Vasútaknál dolgozott, utána a román vasútaknál. Innen is nyugdíjazták karkedvezményrel, mert kellett a hely a román fiataloknak, miután 1919-ben Erdélyt Romániához csatolták.

Radó Arthur nagyon érdeklődött a matematika iránt. Dolgozata is jelent meg az algebra területén. Matematikai tehetségét sajnos arra kellett fordítsa, hogy matematikát tanítson ott-hon, a szűkös nyugdíj kiegészítésére. Így ebédlőjük kis magán matematika iskolává változott. Radó Ferenc mint kisfiú ott játszadozott az apja körül, és úgy tűnt közömbös volt a hallottak iránt. De egyszer csak édesapja elé állott, hogy ő ezt a „példuskát” meg tudja oldani. Apja megörült érdeklődésének és ettől fogva sokat foglalkoztak együtt matematikával.

Édesapja 1948-ban gégerákban halt meg, a családjáról nem sokat tudunk. Talán csak annyit, hogy volt egy bátyja is, és a férfi családtagok rákban haltak meg, aránylag fiatalon.

Édesanyja bécsi családból származott, akinek Stillmann nevű apja körorvos volt egy nagyobb bánáti községben. Bár évtizedeken át éltek vegyes lakosságú vidéken, nagyanja csak németül beszélt. De nem csak beszélt, hanem verseket is írt. Talán a nagyanyjának is köszönhetően tanult meg Radó Ferenc jól németül.

Anyja elég fiatalon özvegyen maradt. Még a 30-as éveitől hallási problémákkal küzdött és később teljesen elvesztette hallását. Bármennyire el volt foglalva, Radó Ferenc mindig szakított időt, hogy édesanyjával elbeszélgessen és bevonja a család és a környezet életébe. Kolozsvárra helyezése (1950) után hamarosan anyját is oda költöztette.

K. S. Kérem, beszéljen az Ön családjának eredetéről is.

R. M. Én vegyesházasságból származom. Édesapám családja nagyon vallásos zsidó család volt, az úgynevezett székely Jeruzsálem (Bözödújfalú) környékéről. Nyolcan voltak testvérek, nagy szegénységben éltek. Nagyanyám 1918-ban bekövetkezett halála után a testvérek nem folytatták a vallásos életformát.

Mikor édesapám abba a korba került, hogy középiskolába menjen, Balázsfalván laktak. Ő nagyon szeretett volna tanulni, így hát a helybéli román líceumba iratkozott be, mivel Balázsfalván akkor nem volt magyar nyelvű gimnázium. Szép növénygyűjteményéért a botanika tanára

*Az interjú 2008-ban készült

saját zsebéből kivett pénzzel jutalmazta egy évzáró ünnepélyen. 1916-ban töltötte betizen-nyolcadik életévét, s ekkor önként jelentkezett katonának. Sokat mesélt az olaszországi csatákról, ahol meg is sebesült, és egy életen át viselte a sebesülés nagyon fájdalmas következményeit. Az 1919-es magyarországi vörös forradalom Budapesten érte, jelentkezett vörös katonának, és mint ilyennek megengedték neki, hogy beiratkozzon a Budapesti Műszaki Egyetem vegyészeti karára. Ma is őrzöm leckekönyvét, amelyben olyan híres professzorok aláírásai vannak, mint például Kőnig Dénes vagy Tangl Károly. A forradalmat hamar leverték és akkor menekülnie kellett. Édesapja segítségével sikerült Brassóba szöknie, ahol addigra már családja élt. Sajnos soha többé nem folytathatta tanulmányait. De ahogy az már nagy zsidó családoknál szokás volt, egy fiút taníttattak. Egyik igen tehetséges öccse mérnök lett, aki Franciaországban petróleumra szakosodott, édesapám pedig a faiparban dolgozott azután élete végéig. Édesanyám egy háromszéki székely, katolikus családból származott. Hatan voltak testvérek. Édesapjuk postamester volt egészen az első világháborúig. Leghőbb kívánsága az volt, hogy lányait taníttassa. Az Osztrák-Magyar Monarchia idején az első magyar lánygimnázium Sopronban működött, zárda formájában, így hát lányait oda küldte tanulni. Édesanyám harmadik tanuló volt, ezért tandíjkezdvezményben részesült. A szigorú zárdai fegyelmet nehezen viselte, az apácák tandíjmentességét is többször „felemlítették”, s ezért aztán, ha nem is fordult el a vallástól, de az egyház földi képviselőire teljes bizalmatlansággal tekintett. Végül csak egy zárdában fejezte be tanulmányait, a kolozsvári Mariánumban tett kereskedelmi érettségit 1922-ben. Apjuk álmaiból annyi vált valóra, hogy anyám egyik nővére ovónő lett, a másik tanítónő, a harmadik pedig félig gyógyszerész.

Házasság

K. S. *Hogyan ismerkedtek meg férjével, mikor házasodtak össze, hány gyerekük született?*

R. M. Az 1949-1950-es tanévben első éves hallgató voltam a kolozsvári Bolyai Egyetem matematika-fizika karán. A matematikai analízis kurzust Theofil Vescan professzor tartotta, akinek szép, világos, magas színvonalú előadásait szívesen hallgattuk. De az első félév után, 1950 januárjában új előadó érkezett, Radó Ferenc személyében. Nem tudom lehet-e ezt megismerkedésnek nevezni, ő a katedránál, én a padban. Nagyon tetszettek az előadásai, rendszeresen, világosan magyarázott, írt a táblára, soha semmilyen jegyzetet nem használt. Persze azért voltak nehezebben érthető részek is, de a kitűzött konzultációs órákon azokat is sikerült tisztázni. A matematika kar előadótermei ugyanarra a folyosóra nyíltak, így szünetekben egy-egy ismerőssel találkozni, elbeszélgetni nem volt ritka eset. Hát így kezdődött és a végén házasság lett belőle. De ez már csak az egyetem befejezése után 1952-ben, mert egy egyetemi hallgatót nem akart feleségül venni.

E házasságból két lányunk született, Éva 1954-ben és Ági 1958-ban. Éva a kolozsvári műszaki egyetemen végzett az elektrotechnikai karon, 1978-ban, Ági pedig a bukaresti műszaki egyetem automatika és számítógépes szakán, 1982-ben. Jelenleg mindkét lányunk a high-tech iparban dolgozik. Éva lányunknak két gyereke van, egy 24 éves lánya és egy 19 éves fia, Áginak pedig egy 21 éves lánya.

Radó Ferenc munkastílusa

K. S. *Hogyan dolgozott Radó Tanár úr, mi volt a munkastílusa?*

R. M. Munkájának alapja talán az állandó önképzés, olvasás volt. Igyekezett egy-egy tárgykörben minden fellelhető könyvet, cikket elolvasni. Az olvasottakkal kapcsolatban jöttek azután az ötletei: hogyan kapcsolódnak bizonyos dolgok, hogyan lehet további összefüggéseket találni, általánosítani, partikularizálni, feltételrendszereket módosítani. Nagyon erősen tudott koncentrálni, ha dolgozott a körülötte levő világ megszűnt, még álmában is tovább dolgozott.

Az 50-es évek elején a matematika könyvtárba érkező könyvek, folyóiratok mind orosz nyelven voltak. Így az olvasók neves orosz-szovjet matematikusok műveihez jutottak hozzá,

akiket addig nem volt alkalmuk megismerni. Nem tudom, hogy Radó Ferenc tanult-e valaha, valamilyen iskolai szinten oroszul, de mivel az új könyvek nagyon érdekelték, Gergely Jenő professzorral kettesben elkezdtek oroszul matematikát olvasni. Bizonyos szintű tudásra el is jutottak, mert a nyugati újdonságokról is sikerült az orosz recenziós folyóiratokból tudomást szerezniük.

Munkájának eredményeit szép rendszeresen papírra vetette és ezután következett egy még intenzívebb kutatómunka. Utána kellett nézni a szakirodalomban, hogy valaki nem „lőtte”-e le az eredményt, azaz nem jutott-e hasonló eredményre. Ez is megtörtént, de ellenkező példa is volt. A „korlátozás és szétválasztás módszeré”-t (branch and bound method) 1960-ban két angol matematikus fedezte fel. Radó Ferenc tőlük függetlenül, 1963-ban, ennek a módszernek egy általánosabb változatát újra felfedezte és közölte egy romániai szaklapban, amely nem jutott el minden külföldi matematika könyvtárba. Mégis 1967-ben az International Abstracts in Operations Research egyik számában E. Balas elismerte és értékelte a férjem felfedezését.

Radó Ferenc kedvtelései

K. S. *Voltak-e hobbijai? Szeretett-e kirándulni?*

R. M. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom: egyetlen igazi kedvtelése volt, éspedig a matematika. Matematikával szeretett a legjobban foglalkozni. Nemcsak jól értette, de élvezte, valósággal átélte annak eredményeit. Ez előadásmódjában is megnyilvánult, amikor egy tétel állításának szépségéről nagy hangerővel próbálta hallgatóit is meggyőzni, lelkesedésüket felkelteni. Ha nem is hobbijai, de voltak kedvenc szórakozásai, egy ilyen volt például a bridzsjáték, vagy a képzőművészetek iránti vonzalom. Már diákkorában jó bridzsjátékos volt. Főleg baráti körben bridzseltünk, bár volt klub is, de azt nem szerette.

Radó Ferenc már gyerekkorában tehetségesnek bizonyult a rajzolásban is, ebben fontos segítséget kapott iskolai rajztanárától. Ránk maradt rajzai, vázlatai tanúsítják ezt. Előszeretettel rajzolta le osztálytársait, később társait a munkatáborban. Olajfestéssel is próbálkozott. Egy utcai koldusról készült olajfestménye szakértők elismerését is kivívta. Idővel teljesen felhagyott a rajzolással, viszont a festészet és szobrászat iránti vonzalma élete végéig kísérte. Ha Kolozsváron nyílt egy kiállítás, azt feltétlenül meg kellett néznünk. De eljutottunk sok kolozsvári mester műhelyébe is, például a Miklóssy Gáboréba vagy a Gy. Szabó Béláéba, ahonnan még egy-egy képet is megvettünk.

Matematikai eredményein keresztül kapcsolatba került számos, neves külföldi matematikussal. Így kapott meghívásokat konferenciákra, kongresszusokra és ilyen módon, romániai viszonylatban elég sokszor, sikerült külföldre utaznia. Több útjára én is elkísértem. Ezáltal alkalmunk nyílt a világ több nagy és neves múzeumának, képtárának a megtekintésére. Voltunk Róma, Párizs, Velence, Firenze, Amszterdam, London, New York múzeumaiban. Nagy kíváncsisággal és élvezettel vetette be magát egy-egy ilyen helyre, mondhatnám a reggeli nyitástól az esti zárásig. Egy-egy otthonról hozott szendvics jelentette a kosztot, hiszen pénzünk igen kevés volt és a beléptidíjak is igencsak magasak voltak. Bennünk mindig megvolt az a tudat, hogy most örülnünk kell, hogy eljutottunk erre a csodálatos helyre, mert a kommunista rendszer megszorító intézkedéseit ismerve, nem tudhattuk, hogy egy ilyen látogatásunk nem az utolsó lehetőségünk-e?

A természetjárásra mondhatnám én szoktattam rá. Brassói származású vagyok, és már kora ifjúságomtól sokat kirándultam osztálytársakkal Brassó környékén. Szüleim 1965-ig Brassóban laktak, így a nyári vakációkat ott töltöttük, főleg kirándulásokkal a környéken.

Vonattal, autóbusszal, de sokszor gyalog kellett megközelítenünk bizonyos helyeket. Két kisgyerekekkel ez nem volt könnyű, de szívesen cipelte a hátán valamelyik kislányt, mert ahogy ő mondta, akkor érezte igazán, hogy apa. Később, amikor sikerült autót vennünk, bejártuk majdnem az egész országot.

A 60-as évek elején jelentek meg Kolozsváron az első trolibuszok. Vasárnaponként vitte a

két lányát „trolibusz-kalandra”, a Széchenyi tértől a Monostor úti végállomásig. Onnan egy séta következett a Szent János kút környékén és a visszaúthoz türelmesen megvárták az egyetlen kalauz nélküli kocsit, ahol önkiszolgálós jegykezelés volt. A kislányok nagyon élvezték, ahogy az automatából kijött a buszjegy.

Radó Ferenc fiatal korában nagy dohányos volt. Naponta még két csomag cigarettát is elszívott. A 60-as években a dohányzás káros hatásai egyre felismerhetőbbé váltak és mivel édesapja gégerákban halt meg, arra a meggyőződésre jutott, hogy a cigarettázást abba kell hagynia. Egyik napról a másikra mondott le, nem használt semmi helyettesítőt, hacsak a nyitott ablak előtti légzési gyakorlatokat nem számítjuk annak. Ezután már nem bírta a cigarettafüstöt, nem is szeretett olyan helyekre látogatni, ahol sok volt a füst, például a bridzs-klubba.

Barátok, társasági élet

K. S. *Radó Ferenc kikkel barátkozott? Milyen társasági életet éltek?*

R. M. Ha barátokról beszélünk, akkor elsősorban gyerekkori barátai, volt osztálytársai jutnak eszembe. Ezekkel igazi hű, mondhatnám örök barátság fűzte össze. Többen közülük Kolozsvárra kerültek a háború után, és ezek alkották baráti körét is az 50-es, 60-as években. Valahányszor összetalálkoztak, az volt az érzésem, hogy ismét diákokká váltak, akik egymást régi csúfneveikön szólították meg. És ha segítségre szorultunk, mindig rendelkezésre állottak. Két orvos közülük a kolozsvári klinikákon dolgozott, egyik Bukarestben valami „fejes” volt, aki segített, hogy Brassóból Kolozsvárra költöztessem szüleimet. De a mi házuk is szállodául szolgált, ha egy barátunk, netán temesvári ismerősnek a kolozsvári klinikán akadt dolga.

Radó Ferenc jóbaráti viszonyban volt egyetemi kollégáinak többségével is (Kiss Ernő, Maurer Gyula, Kovács Kálmán, Weiszmann Bandi, Ney Bandi).

Az 50-es évek elején, amikor még nem volt családos ember, előbb a Bolyai Egyetem kantinejába (a volt Zokogó Majom vendéglőbe), később pedig az Egyetemiek Házába járt, két kollégájának, Kiss Ernőnek és Kovács Kálmánnak a társaságában, akiknek akkor még a családjaik nem laktak Kolozsváron. Útközben persze csak matematikáról beszéltek, vitatkoztak és ha kellett egy tábla vagy egy papiros, akkor a házak falaira írták fel képleteiket, rajzolták fel ábráikat. A későbbi években baráti körünk kibővült más szakokon dolgozó kollégákkal, az én kolléganőimmel. Ma is szívesen emlékszem vissza az együtt töltött vidám szilveszteri, farsangi multságokra. De legjobban azt szerette, ha egy-egy estén valamelyik baráti házaspárral bridzseltünk. Évekig működött egy úgynevezett „férfi bridzs-parti”: Ghircoiașiu professzor, Csulak Ákos és Kiss Ernő.

Művészeti érdeklődése

K. S. *Szeretett-e Radó professzor színházba, moziba, koncertekre járni?*

R. M. Koncertre egyáltalán nem járt. Moziba is elég ritkán. Volt egyetemi bérletünk a kolozsvári magyar színházba, de különösebben nem kedvelte a színházat. A zenéhez nem volt semmi érzéke.

K. S. *Kedvelte-e az irodalommat, voltak-e kedvenc olvasmányai?*

R. M. Sok könyvet vásárolt, de keveset olvasott el. Erre egyszerűen nem tudott időt szentelni, illetve nagyon kevés időt. Így egy könyv elolvasása heteket-hónapokat vett igénybe. Mondhatnám, ha olvasni akart, akkor is inkább matematikát olvasott. Ha készültünk valahová kirándulni, múzeumba vagy képtárba, akkor a dokumentációval úgy segített magán, hogy annak elolvasását, netalán még jegyzetek készítését is, rám bízta.

Folytonos előfizetésünk volt a magyarországi Élet és Tudomány folyóiratra, azt nagy élvezettel olvasta az elejétől a végéig.

Műszaki érdeklődése

K. S. *Mikor vették az első személygépkocsit? Szeretett-e műszaki dolgokkal foglalkozni?*

R. M. Az első kocsit, egy Wartburgot, 1966-ban vettük. A kocsivezetést egy olyan ócska gépen tanulta, aminek sem ajtaja, sem visszapillantó tükre nem volt. Mindjárt a kocsit

megvételekor megmondta: nekem is meg kell tanulnom vezetni, mert őt a hosszú úton való vezetés fárasztja. Ezt én meg is értettem, mert tudtam, hogy nehezebbre esik egyszerre több dologra figyelnie.

A kétütemű motorral elég sok bajunk volt, dacára annak, hogy lelkiismeretesen pucolta a gyertyákat. Bár nagyon rossz földutakon kellett vezetni, sokat kirándultunk. Bejártuk a Kolozsvár környéki hegyeket, még a Bucegi-be és Máramarosba, sőt a szülőföldre is eljutotunk. Voltunk a környező országok egy-egy vidékén. Magyarországon megnéztük Budapestet és a Balatont, Csehországban végiglátogattuk a morvaországi kastélyokat, Lengyelországban megnéztük Krakkót és meglátogattuk az auschwitzi haláltábor, Kelet-Németországban Drezdát. Csehszlovákiában vettünk egy sátrat, azzal jártunk kirándulni úgy belföldön, mint külföldön.

Szívesen kötött ismeretséget a kemping-táborban, tanári alaposággal faggatta ki az embereket. Főleg az érdekelte, hogy mások, más országbeliek, hogyan élnek. Le is vonta a következtetést: ők sem boldogabbak, mint mi.

Különösebb műszaki tevékenységet nem folytatott, bár egy biztosítékot, lámpát ügyesen megjavított. Sőt, egy télen a kocsik akkumulátorát az erkélyre helyezve, világítást szerelt fel magának az íróasztalra, mert a sok áramszünet nagyon zavarta munkájában. Az autó motorjának működését tökéletesen értette, bár ő maga sohasem javított rajta.

Műszaki tehetségét sokat fejlesztette a családdal és főleg a gyerekekkel való foglalkozásokon keresztül. Míg a gyerekek kicsik voltak, sokszor készített nekik babaházakat kartonból. Nagy türelemmel és matematikai precizitással kitervelte, megrajzolta, kiszínezte, aztán kivágta és házilag lisztből és vízből készített ragasztóval ügyesen összeállította ezeket. De nem csak egyszerű házakat készített, hanem valóságos palotákat, tornyokkal, gótikus ablakokkal és ajtókkal, amiket még nyitni-csukni is lehetett.

Tengerparti nyaralásaink alatt a kastélyok már homokból készültek. Ebben is nagy pontosságot és türelmet mutatott, építményeivel mindig sok idegen gyereket is vonzott maga köré.

Sátorozásaink alkalmával sokat törődött felszerelésünk javításával. Drótból és spárgából ügyes és praktikus felszereléseket készített.

Viszonya a politikához

K. S. *Érdekelte-e valamilyen szinten a politika?*

R. M. A politika érdekelte, szeretete tudni mi történik a nagyvilágban és főleg Izraelben. De túl sok időt nem fordított a hírek hallgatására. Az ugyancsak az én feladatomból volt. Esténként leültem a rádió mellé, valami kötéssel a kezemben és meghallgattam a budapesti rádió, a Szabad Európa rádió, a BBC híreit, és azután beszámoltam neki a hallottakról.

Radó Ferenc önkéntesen semmilyen politikai pártba nem iratkozott be. 1948-ban kérvényezte, özvegy édesanyjával együtt, az újjonnan megalakult Izrael államba való kivándorlását. Édesanyja pozitív, ő viszont negatív választ kapott. Természetesen édesanyja nem ment el egyedül, ő pedig írásban lemondott az elmenetelről. 1949-ben adjunktusi állást kínáltak fel neki a kolozsvári Bolyai Egyetemen, amit el is fogadott. Kicsit megkésve, 1950 januárjában érkezett Kolozsvárra, hogy elfoglalja állását.

Voltak kapcsolatai a kolozsvári I. Ferdinánd Király Egyetem valamint jogutódjának, a Victor Babeş Egyetemnek a professzoraival is, mivel ott végzett és ott készült doktorálni is. Legközelebbi kapcsolata Tiberiu Popoviciu professzorral volt, így 1951-ben az ő Számítási Intézetében (Institutul de Calcul) kapott egy félnormás kutatói állást.

Az Izraelbe való kivándorlási szándéka jó ürügy volt arra, hogy Radó Ferenc karrierjének útjába az akkori kommunista párt, ahol csak lehetett, akadályokat gördítsen. Így például az 50-es években nem engedték meg neki, hogy a doktorátusra beiratkozzon. Viszont 1958-ban benyújthatta dolgozatát a kandidátusi cím elnyerésére. A felsőbb döntésre hat évig kellett várni, míg aztán 1964-ben elnyerte a kandidátusi címet, amelyet később a doktorátussal tekintettek egyenértékűnek.

Akkoriban az volt a szokás, hogy az arra érdemes „elvtársak” felszólítást kaptak: lépjenek be a kommunista pártba. Végül ő is kapott egy ilyen felszólítást, 1972-ben. Ez azután volt, hogy visszatért Kanadából és katedrafőnöki kinevezése már szinte elkerülhetetlen volt, amit viszont a pártba való belépéshez kötöttek. Ez meg is történt és 1975-ben megkapta katedrafőnöki kinevezését is.

A kommunizmus alatt többször utasították vissza útlevél kérvényét, ezért több külföldi matematikai összejevetelen nem vehetett részt. Akkor még a tudományos dolgozatokat is csak a rektorátus cenzurájával lehetett külföldre postázni. De amit a legjobban sérelmezett az az volt, hogy nem lehetett doktori témavezető. Ő maga sok doktori bizottságban volt tag, sok doktori tézist olvasott és véleményezett, de mindig más volt a vezető tanár. Igyekezett humorosan felfogni a dolgot, mondván: így akarják őt megkímélni a többlet-munkától.

K. S. *Milyen volt a viszonya a diákjaival, kollégáival?*

R. M. Kollégáival, vagyis azok többségével jó, egyesekkel baráti viszonya volt. Keveset „pletykált” otthon a kollégáiról, inkább csak azt mondta el, ha valakivel valami különösebb történt. Különös baráti tisztelet fűzte Călugăreanu professzorhoz.

Ha Bukarestben akadt valami dolga, esténként a Casa Universitarilorban vacsorázott, ahol rendszerint összetalálkozott Grigore C. Moisil professzorral. Nagyon élvezte a társaságát, a vele való egy-két pohár bor elfogyasztása még kellemesebbé tette ezeket az estéket.

Talán valamikor a 70-es években végeztek egy közvéleménykutatást a diákság körében, hogy kik a legnépszerűbbek a tanárok közül. Ő az élvonalban volt.

Egyetemi diákjain kívül sok magántanítványa is volt. Elsősorban barátai gyerekeit segítette felkészülni a felvételi vizsgára, matematikai versenyekre, de nemzetközi matematikai olimpiákra is szívesen készített fel diákokat. Sokan keresték fel, mint „tehetségkutatót”, olyan szülők, akik szerették volna megismerni gyerekük képességeit. Gondolkodtató példákat adott fel nekik, mint például a „zoknik a padláson”: egy sötét padláson 50 pár fehér és 50 pár fekete zokni van. Minimálisan hány zoknit kell lehozni, hogy biztosan legyen köztük egy pár?

K. S. *Milyen ideológiai meggyőződése volt? Szimpatizált-e a kommunizmussal?*

R. M. Annak dacára, hogy történelmileg nagyon zavaros időkben élt és formálódott, nem hajlott semmiféle szélsőségre. Minden szempontból nagyon mérsékelt, kiegyensúlyozott, középútas világnézete volt. Hitt az emberekben, hitt az igazságban, szempontjai nagyon megfontoltak voltak, nem hagyta magát befolyásolni semmilyen szélsőséges nézet által. Mindenki meg látta annak jó tulajdonságait. Nem ítélt az emberek felett, mindenkit úgy fogadott el amilyen volt. Nem voltak semmiféle előítéletei, minden környezetben jól érezte magát, megtalálta a megfelelő hangot, és ezért mindenütt szeretetnek és tiszteletnek örvendett, de lelkileg legközelebb a magyar zsidósághoz érezte magát. Nem volt vallásos, viszont hagyománytisztelő igen, megtartotta az alapvető zsidó szokásokat. Zsidóságát minden környezetben büszkén vállalta is. A kommunizmust viszont nem szerette.

K. S. *Volt-e konfliktusa a Securitateval?*

R. M. Valahányszor Radó Ferenc visszatért külföldről, részletes beszámolót kellett írjon útjáról. A Securitate főleg az érdekelte kikkel találkozott külföldön. Erre ő felsorolta az összes külföldi matematikus nevét, akik azon az összejevetelen részt vettek. Különösebb konfliktusa a Securitateval nem volt.

K. S. *Hogyan élte meg az 1989-es forradalmi eseményeket?*

R. M. Radó Ferenc 1986-ban, 65 éves korában ment nyugdíjba, de tudományos kutató munkáját ugyanolyan energiával folytatta és tanított magánúton is. 1987-ben mutatkoztak betegsége első jelei, amelyek aztán halálához vezettek. Az 1989-es eseményeket már nagy betegen érte meg, de életében először (1990 tavaszán) úgy tudott külföldre utazni, lányait meglátogatni, mint egy szabad társadalom tagja.

K. S. *Köszönöm az interjút, a magam és az olvasók nevében egyaránt.*